Luonnonvarakeskus

LUKE/3267/00.00.02.00/2026

7.10.2026

Asia: HE 157/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi, pe 9.10.2026 klo 9.00

Eduskunta
Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

**Asiantuntijalausunnon esittäjä:** Sanna Kuningas

**Luken asiantuntijalausunto**

1 Johdanto

2 Lausunto

## 1 Johdanto

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt Luonnonvarakeskukselta asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi. Esityksellä pannaan täytäntöön EU:n ympäristörikosdirektiivi, jonka tavoitteena on vahvistaa ympäristön, luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen suojelua rikosoikeudellisin keinoin. Esitys laajentaa ympäristörikosten rangaistavuutta, ankaroittaa seuraamuksia ja tuo rikoslakiin useita uusia ympäristörikoksia. Luonnonvarakeskus keskittyy lausunnossaan erityisesti rikoslain 48 lukuun ehdotettuihin lisäyksiin vieraslajirikoksesta (4 g §) ja ympäristön tuhoamisesta (5 b §).

## 2 Lausunto

2.1
Lainsäädäntömuutoksilla saatettaisiin Suomen lainsäädäntö vastaamaan EU:n ympäristödirektiivin velvoitteita vieraslajilainsäädännön osalta.
Luonnonvarakeskus pitää ehdotettuja muutoksia, erityisesti rikoslain 48 lukuun ehdotettuja lisäyksiä vieraslajirikoksesta (4 g §) ja ympäristön tuhoamisesta (5 b §), tärkeinä, tarkoituksenmukaisina ja oikeansuuntaisina. On myönteistä, että haitallisiin vieraslajeihin liittyvät rikkomukset ja laiminlyönnit saavat jatkossa aiempaa ankarammat seuraamukset ja rangaistukset, sillä vieraslajien hallitsematon leviäminen uhkaa sekä luontoa että luonnonvarataloutta ja ruoantuotantoa. Luonnonvarakeskus kuitenkin huomauttaa, että vieraslajirikosta koskeva säännösteksti on erittäin vaikeaselkoista, ja sitä tulisi selkeyttää esimerkiksi konkreettisin esimerkein.
Eri viranomaisten ja toimijoiden on myös pyrittävä lisäämään tietoisuutta sekä haitallisten vieraslajien haittavaikutuksista että niihin liittyvistä rikoksista ja niiden seuraamuksista, jolloin lainsääntömuutoksilla voisi olla ennaltaehkäisevä vaikutus. Yleisesti haitallisten vieraslajien hallinnassa ennakointi on avainasemassa, koska ongelmien ennaltaehkäisy on kustannustehokkaampaa kuin ympäristöön jo levinneen haitallisen vieraslajin hävittäminen. Joissakin tapauksissa, esimerkiksi vesistöistä, haitallisten vieraslajien poistaminen voi olla mahdotonta.

2.2 Vieraslajirikos (4 g §)
Ympäristörikosdirektiivin velvoitteiden huomiointi vieraslajilainsäädännössä lisää rangaistavien tekotapojen määrää ja yhdenmukaistaa rangaistuksia.

Vieraslajirikos-nimikkeen myötä rangaistusasteikko ankaroituu ja tulee mahdollisuus tuomita jopa kolmen vuoden vankeusrangaistus vieraslajilain tai -asetuksen laiminlyönneistä. Kynnys rikosnimikkeelle on kuitenkin korkea (kuolema, vakava vamma/sairaus ihmiselle tai huomattava vahinko ympäristölle), mutta koskisi sekä tahallisia että törkeästä huolimattomuudesta tehtyjä tekoja. Kriminalisointi kattaisi sekä EU:n että kansallisen vieraslajiluettelon lajit. Ehdotuksen mukaan tahallisen vieraslajirikoksen yritys olisi rangaistavaa.
Rangaistavuus laajenisi kattaen myös tahallisen vieraslajirikoksen yrityksen, mikä on hyvä laajennus vieraslajilainsäädäntöön. Myös kansallisesti haitallisten vieraslajien (kansallinen vieraslajiluettelo) rinnastaminen Euroopan unionin kannalta merkityksellisiin haitallisiin vieraslajeihin (EU:n vieraslajiluettelo) on sääntelyn johdonmukaisuuden ja yhteneväisyyden kannalta perusteltua. Ehdotuksessa mainitut esimerkit haitallisten vieraslajien aiheuttamasta huomattavasta vahingosta ympäristölle ohjaavat lain tulkintaa.

Luonnonvarakeskus näkee tällaisina tapauksina esimerkiksi:
• Haitallisten vieraslajien levittämisen vesistöihin, joissa huomattava vahinko voi kehittyä vasta pitkien aikojen kuluessa, sillä vesistöön levinnyttä haitallista vieraslajia on usein mahdotonta poistaa (esimerkiksi aurinkoahven, rohmutokko, kiehkuravesirutto). Huomattava vahinko liittyisi näin tilanteen pitkäaikaisiin vaikutuksiin: vaikka vahinkoa ei voisi heti todeta, haitallista vieraslajia ei todennäköisesti saada hävitettyä, jolloin ekosysteemiin, vesiluontoon sekä kalatalouteen, kohdistuvia pitkäaikaisia vaikutuksiakaan ei voida estää.
• Tapaukset, missä maa-aineskuljetusten myötä haitallisen vieraslajin, kuten komealupiinin, siemeniä päätyy suuressa mittakaavassa alueille, missä lajia ei ennestään ole ollut. Tässä tapauksessa huomattava vahinko voi aiheutua toiminnan mittakaavasta: jos esimerkiksi kunta käyttää maa-ainestoimituksiin komealupiinin siementen saastuttamaa maa-ainesta, laji voi levitä kerralla erittäin laajalle alueelle, jolloin hävittäminen voi olla käytännössä mahdotonta. Lupiineja ei maastamme saada hävitettyä, mutta lajin levittäminen uusille alueille on järkevää estää. Tässä on huomioitava, että kunnat maksavat asukkaille Crowdsorsa-sovelluksen avulla mm. lupiinien poistoista, pahimmillaan alueilla mihin se on itse maa-aineskuljetuksilla levitetty.
• Tapaukset, missä maastoon ylipäätään päästetään tai levitetään toistuvasti haitallista vieraslajia, joka todennäköisesti siellä leviää ja josta sitä on enää mahdotonta tai lähes mahdotonta hävittää (yleisesti tehokkaasti leviävät haitalliset vieraslajit, kuten japanin- ja sahalinintatar).
• Tapaukset, missä haitallinen vieraslaji ympäristöön päästyään voi siellä lisääntyä ja risteytyä, jolloin vahinko ehtii tapahtua, vaikka vieraslajiyksilö saataisiin poistettua (koirasusi, joka risteytyy suden kanssa).
• Tapaukset, joissa haitallista vieraslajia päästetään tai levitään suojelualueelle.

Ottaen huomioon, että tahallisuuden näyttäminen on usein vaikeaa, ellei mahdotonta, pidämme tärkeänä, että piittaamattomuus ja toistuva väärinkäytös rinnastetaan törkeästä huolimattomuudesta tehtyyn vieraslajirikokseen (pykälän 2 momentti). Tämä koskee esimerkiksi tapauksia, missä komealupiiniin siemenillä saastunutta maa-ainesta käytetään toistuvasti maatäytöissä tai viherrakentamisessa. Tällöin kyse on todennäköisemmin piittaamattomuudesta tai törkeästä huolimattomuudesta, etenkin tapauksissa, missä toimija on saanut asiasta jo aiemmin huomautuksen.

2.3 Ympäristön tuhoaminen (5 b §)
Ympäristöarvoltaan huomattavaa ekosysteemiä ei lakiluonnoksen perusteluissa

tarkemmin määritetä, vaan se määrittyisi tapauskohtaisesti. Tässä tapauksessa ennakkotapaukset ohjaavat vahvasti lain tulkintaa. Näin ollen se, kattaako Ympäristön tuhoaminen esimerkiksi Metsälain (1093/1996) 10 § mukaisen kohteen mahdollisen turmelun, haitallisen vieraslajin levittämisen toimesta, jäänee mahdollisen ennakkotapauksen tulkinnan varaiseksi.
Ehdotuksessa todetaan, että vieraslajirikoksen kohdalla ympäristön tuhoamista koskeva säännös voisi soveltua hyvin poikkeuksellisesti. Tulkintamme mukaan kuitenkin esimerkiksi aggressiivisesti leviävän EU:n vieraslajiluetteloon kuuluvan jättipalsamin levittäminen Natura-alueelle tai esimerkiksi EU:n vieraslajiluetteloon kuuluvan aurinkoahvenen tahallinen levittäminen Vesilain 11 §:n mukaisiin elinympäristöihin* kuuluisi tämän piiriin, jos se on omiaan aiheuttamaan laajempaa vahinkoa tai leviämään vesistöä pitkin ja näin vaarantamaan elinympäristöjen luonnontilaa. (* = Luonnontilaisen enintään kymmenen hehtaarin suuruisen fladan, kluuvijärven tai lähteen taikka muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitsevan noron tai enintään yhden hehtaarin suuruisen lammen tai järven luonnontilan vaarantaminen on kielletty.)

2.4
Ympäristörikosten, ml. vieraslajirikos ja ympäristön tuhoaminen, valvontaan pitäisi olla riittävästi resursseja ja väärinkäytöksiin pitäisi puuttua jo varhaisessa vaiheessa. Tässä Luonnonvarakeskus korostaa aktiivisen tiedottamisen ja viestinnän roolia: ehkäistään haitallisten vieraslajien leviämistä ennen kuin ne leviävät ja asettuvat luontoon, ja ennen kuin vieraslajirikos pääsee tapahtumaan.
Vieraslajilain mukaan Lupa- ja valvontavirasto (LVV) valvoo EU:n vieraslajiasetukseen ja kansalliseen vieraslajilakiin sisältyvien kieltojen ja velvoitteiden noudattamista. Myös kuntien ympäristöviranomaisilla on tärkeä rooli. Koska vieraslajirikoksesta rangaistavaksi voi tulla kenen tahansa henkilön, ei pelkästään toiminnanharjoittajien, menettely, rikosepäilyistä ilmoittamiseen pitäisi olla selkeä toimintamalli.
Ympäristörikosten ml. vieraslajirikosten tutkinta vaatii useiden eri viranomaisten yhteistyötä, ja selvitykset vaativat aikaa ja resursseja.
Haitallisten vieraslajien vaikutukset vaihtelevat huomattavasti lajien, elinympäristöjen ja alueiden välillä. Rikosoikeudellisen vastuun käytännön soveltamisessa tulisi varmistaa, että haitallisuuden arviointi perustuu ajantasaiseen tutkimustietoon ja viranomaisten yhdenmukaisiin menettelyihin. Erityisen tärkeää on, että vieraslajien leviämisriskin, ympäristövaikutusten ja syy-yhteyksien arvioinnissa hyödynnetään tutkimuslaitosten tuottamaa tietopohjaa.

## 3 Lausunnon tiivistelmä

3 Tiivistelmä
Luonnonvarakeskus pitää rikoslakiin ehdotettuja muutoksia tarpeellisina ja perusteltuina, koska ne vahvistavat EU:n ympäristörikosdirektiivin toimeenpanoa ja ankaroittavat haitallisiin vieraslajeihin liittyvien rikkomusten seuraamuksia. Erityisesti uusi vieraslajirikosta koskeva rikosnimike ja mahdollisuus enintään kolmen vuoden vankeusrangaistukseen nähdään tärkeinä, vaikka säännösten sanamuotoa tulisi selkeyttää.
Lausunnossa korostetaan, että haitallisten vieraslajien leviämisen ennaltaehkäisy on tärkeämpää ja kustannustehokkaampaa kuin jo levinneiden lajien torjunta, joka voi olla jopa mahdotonta. Rikossääntelyn tulee kattaa sekä EU:n että kansallisen vieraslajiluettelon lajit sekä myös tahallisen rikoksen yritys.
Luonnonvarakeskus esittää esimerkkejä tilanteista, joissa haitallisten vieraslajien levittäminen voisi aiheuttaa huomattavaa ympäristövahinkoa, kuten haitallisten

vieraslajien päästämisen vesistöihin, haitallisten vieraslajien siementen tai muiden leviämiskykyisten kasvinosien leviämisen maa-aineskuljetusten mukana sekä haitallisten vieraslajien tahallisen levittämisen suojelualueille. Lisäksi toistuvat laiminlyönnit ja piittaamattomuus tulisi rinnastaa törkeään huolimattomuuteen.
Lausunnossa korostetaan myös tehokkaan valvonnan, viranomaisyhteistyön, riittävien resurssien sekä aktiivisen tiedottamisen merkitystä. Vieraslajien haitallisuuden, leviämisriskien ja ympäristövaikutusten arvioinnin tulee perustua ajantasaiseen tutkimustietoon ja yhtenäisiin viranomaiskäytäntöihin.

Sirpa Thessler

Johtaja, Luonnonvarat

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 07.10.2026 klo 12:16:59.

Asiantuntijalausunnon valmistelijat:
Sanna Kuningas
Sanna Kuningas, Erja Huusela, Markus Melin, Miia Jauni

Liitteet:

Tiedoksi: